

Noordzijde opnieuw in de steigers

Nieuwe restauratiefase van de Katharinakerk van start

HOOGSTRATEN - In ons februarinummer van 2019 gaven we u een overzicht van de fasering waarbinnen de restauratie van de Hoogstraatse Katharinakerk zal worden uitgevoerd. De restauratie van het exterieur in 5 fasen, 2 fasen voor de restauratie van het interieur. Inmiddels werd er met fase 1 begonnen. Tijd, dachten wij, voor een stand van zaken.

De Katharinatoren is inmiddels gerestaureerd, maar het kerkgebouw vertoont zowat dezelfde problemen. Vallende brokstukken vormen een groot veiligheidsrisico, op verschillende plaatsen veroorzaakt insijpelend regenwater grote schade... In het verleden werden continu kleine herstellingswerken uitgevoerd, geen duurzame oplossing uiteraard. Daarom besliste het gemeentebestuur de grote middelen in te zetten en over te gaan tot een volledige restauratie. Onder het motto dat het geheel uiteindelijk minder kost dan de som der delen.

Spreiding

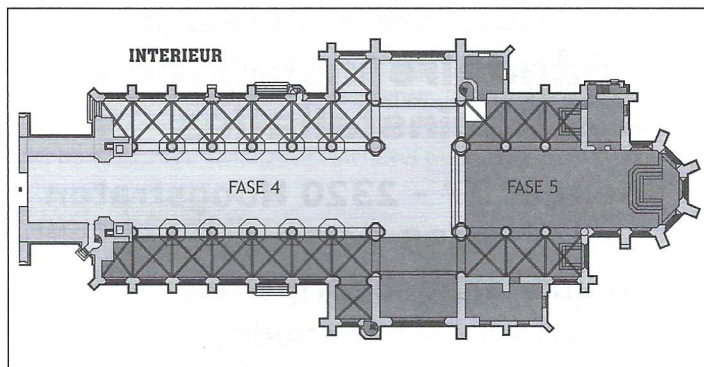
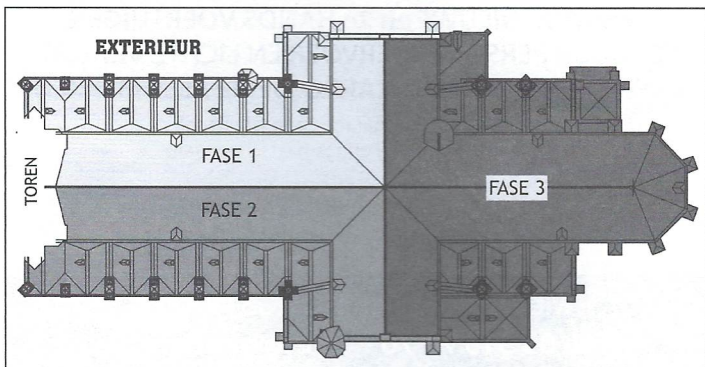
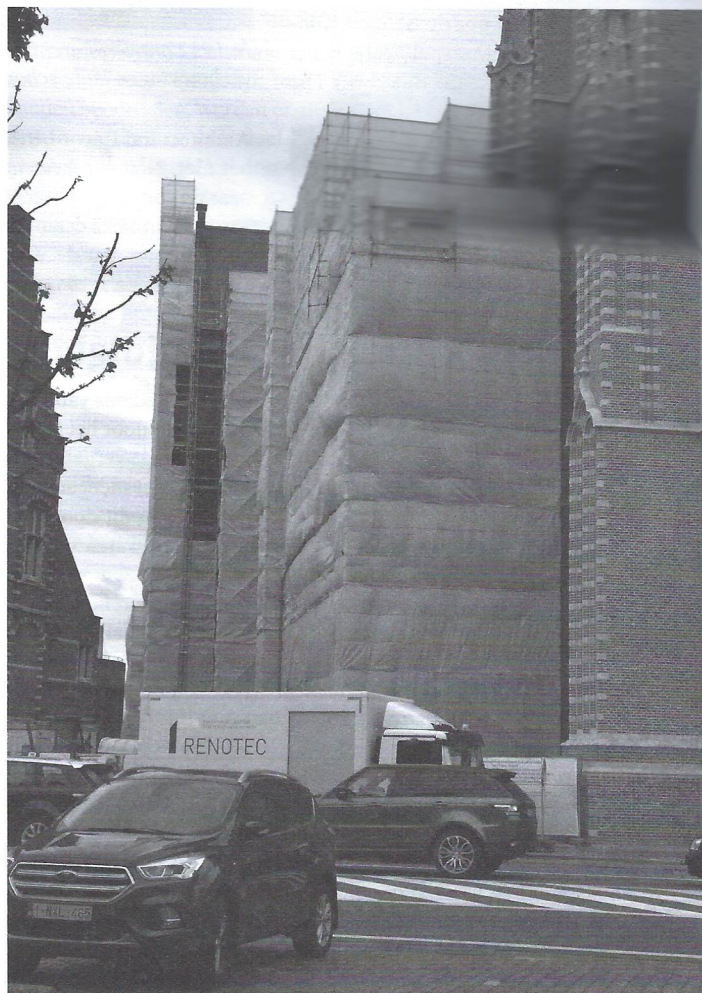
Om de totale geraamde kost van 10.064.185 euro te spreiden, werd ervoor gekozen de werken uit te voeren over een periode van 7 jaar, en in te delen in 5 fasen voor de buitenrestauratie en 2 voor deze van het interieur. Zo kan de kerk tijdens de werken bruikbaar blijven voor de erediensten en andere culturele activiteiten.

De kosten kunnen uiteraard niet alleen door de lokale gemeenschap gedragen worden. Op 26 maart 2018 verstuurden gemeentebestuur en kerkraad met spoed een brief voor subsidiëring naar het kabinet van de toenmalige minister Bourgeois, bevoegd voor erfgoedzaken. Met spoed, omdat een mogelijke subsidiëring begin 2019 zal verminderd worden van 80 naar 60%.

Goed gehandeld en op tijd, want op 31 januari 2019 ontvangt de stad een brief van het Agentschap Onroerend Erfgoed met de heuglijke mededeling dat de Vlaamse regering haar goedkeuring heeft gehecht aan een premiebedrag van 6.351.407 euro of 80% van de restauratiekost. Stad (50%) en kerkraad (50%) zullen uit eigen middelen 3.712.778 euro moeten ophoesten. Na onderling overleg werd overeengekomen dat de kerkraad uiteindelijk 2.200.000 euro aan de stad zal betalen. Alle bedragen inclusief BTW behalve het premiebedrag, Onroerend Erfgoed komt niet tussen in de BTW.

Vooruit dus met de geit. Nadat het gemeentebestuur het ontwerp van fase 1 (fase Noord) opgemaakt door het architectenbureau Studio Roma (heeft ook de toren bemeesterd) had goedgekeurd, vond op 8 oktober 2019 de aanbesteding plaats van fase 1 -perceel 1 (buitenrestauratie). Er waren 2 deelnemers: de firma's TM Monument Goedleven nv (aannemer van de torenrestauratie) en Renotec nv, aan wie als laagste bieder de uitvoering

werd toegewezen voor een bedrag van 1.785.476 euro. Op dezelfde datum had ook de aanbesteding plaats van perceel 2 (restauratie glas-in-loodramen) van fase 1 plaats met 3 deelnemers: de firma's TM Monument Goedleven nv, Glasmalerei Peters GmbH en Renotec nv, aan wie eveneens als

laagste bieder de uitvoering werd toegewezen voor een bedrag van 390.213 euro. Alle bedragen inclusief BTW.

Van start

Inmiddels zijn de werken van fase 1 (Noord) - percelen 1 en 2 - van start gegaan. In grote lijnen gaat het om de restauratie van de gevels, daken en zolders van de noordzijde (zijde stadhuis) van het kerkship, de noordelijke zijbeuk en het noordertransept, en de daarin aanwezige glasramen. Deze fase is opgedeeld in 3 percelen.

Perceel 1 omvat alle werken voor de bouwkundige restauratie van de buitenkant en van de zolders (o.a. de betonnen dakspanten). Hieronder dient te worden verstaan het demonteren van de glas-in-loodramen, de preventieve en curatieve bescherming van de geveloppervlakken, het herstel of de vervanging van slechte delen witte steen en baksteen, het herstellen van verweerde betonconstructies, het herstellen en behandelen van alle metalen, houten constructies en schrijnwerken, het herstellen van de daken, de voorzetbeglazing voor de glas-in-loodramen, de aanpassing van de elektrische installaties, de bliksemafleiding en de brandblusmiddelen.

Perceel 2 omvat de restauratie van de gebrandschilderde en niet gebrandschilderde glas-in-loodramen in de noordgevel. Meer bepaald het grote historische 16de eeuwse glasraam 'Het Laatste Avondmaal' in de noordelijke dwarsbeuk, en de niet gebrandschilderde ramen van de noordelijke zijbeuk en deze boven het kerkship daterend van de heropbouw na 1944.

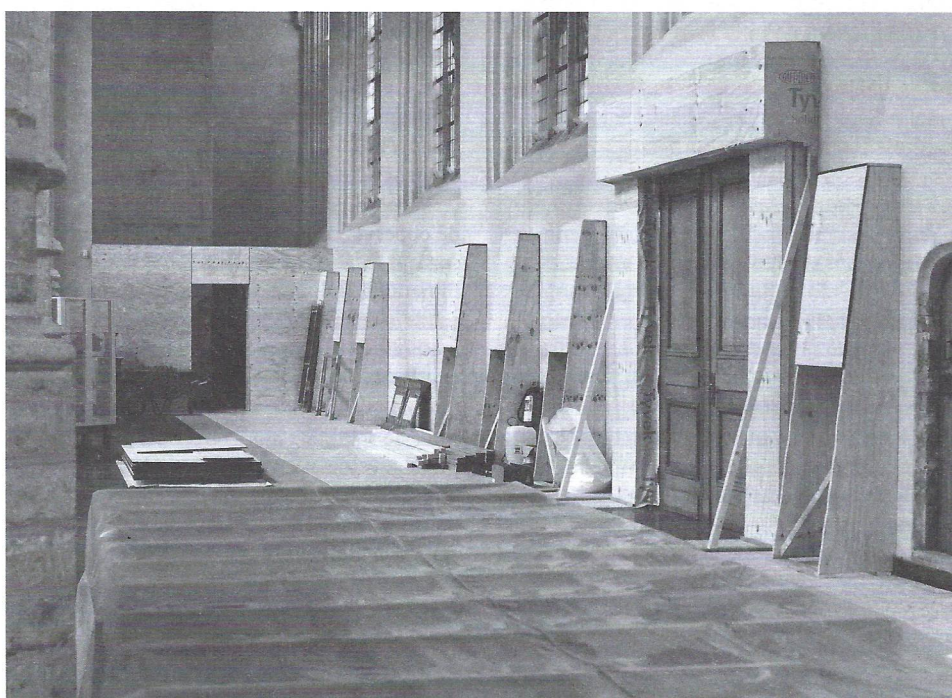
Voor de uitvoering zijn 300 werkdagen voorzien. Voor de werfinrichting wordt de volledige zone tussen stadhuis en noordelijke zijbeuk afgesloten. Zoals trouwens bij de restauratie van de toren is de passage van en naar de Lindendreef enkel toegelaten langs de zuidelijke doorgang (zijde Kruidvat).

Vorbereidende werken

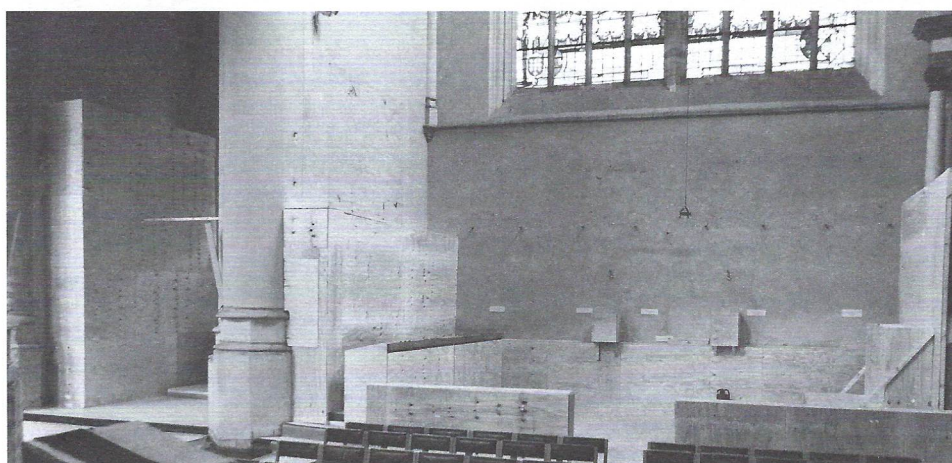
In perceel 1 gaat het in het in principe om buitenwerken waaronder o.a. het demonteren van de glas-in-loodramen. Begrijpelijk geen jobke voor klunziers, maar vandaar ook de noodzaak om binnen stellingen te plaatsen. Daarom werd de volledige noordelijke zijbeuk en transept begrepen in de werfzone, volledig ontruimd en door een stofscherf afgescheiden van de rest van de kerk. Het aanwezige meubilair zoals de altaren, de kruisweg en het klein gestoelte werden al volledig ingekast. De biechtstoelen zijn buiten gevaar aan de zuidzijde bij elkaar geplaatst. Schilderijen, beelden en andere waardevolle interieurelementen werden opgeborgen in de bidkapel of in een grote box achteraan in de kerk. Voor de demontage en de tijdelijke bewaring was er advies van het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium (KIK). Zo werd de verwarming in de bidkapel uitgeschakeld om dezelfde atmosferische omstandigheden te creëren als in de kerk.

De biechtstoelen veiligheidshalve naar de zuidkant

De kruisweg ingekast

De altaren ingekast. Schilderijen en andere waardevolle interieurvoorwerpen veilig opgeborgen.

Vermits er ook op de zolder restauratiewerken zijn voorzien werd een voorafgaandelijke grote kuis gedaan. In het lastenboek is dit omschreven als 'het vangen van duiven en ander ongedierte', het dichten van de openingen om de toegang van dat ongedierte te beletten, en het verwijderen van alle vuilnis. Dierenliefhebbers zullen zich misschien afvragen of duiven behoren tot de categorie ongedierte. Noteer, wij hebben het niet geschreven.

De gevels

Ook de behandeling van de gevels werd aangevat. Het werk bestaat uit 2 complementaire uitvoeringen. Oppervlakken die een biologische verontreiniging met korstmoss en algen vertonen, worden behandeld met een biocide, dat een

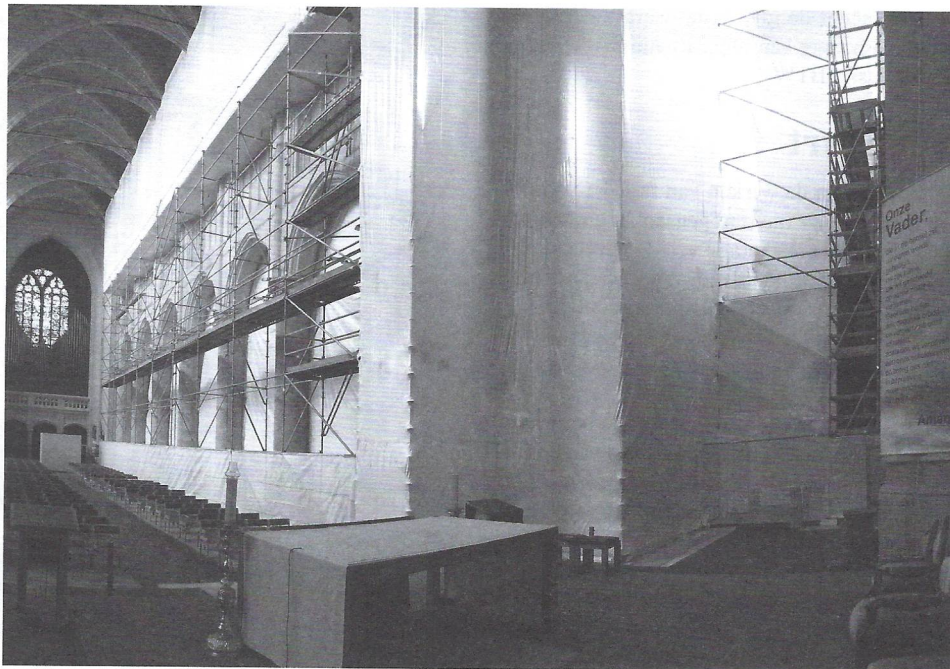
Houtworm

Zoals geschreven in de alinea 'Vorbereidende werken' behoort het opbergen van de waardevolle interieurstukken tot een opdracht vervat in perceel 1 van fase 1. Hierbij kwam aan het licht dat het houten kruis en de 2 flankerende engelen (in de noordelijke dwarsbeuk) en het blazoen van Salm-Salm (in de noordelijke zijkapel) aangetast zijn door houtworm.

Vermits deze liefvallige houtboorders om te paren uitvliegen in het voorjaar/zomer diende om verdere schade te voorkomen onmiddellijk te worden overgegaan tot een anoxiebehandeling. Dat wil zeggen dat men de beelden verpakt in luchtdichte zakken waarin de luchtconcentratie door absorbers wordt vermindert, zodat de wormen afsterven door zuurstofgebrek. Deze behandeling duurt een maand, welkijks wordt het zuurstofgehalte gemeten. (nad)

An Breyne van de firma Patrimoon meet het zuurstofgehalte in de luchtdichte verpakking van een houten engelenbeeld.

De binnenstelling, raamdichtingen en stofschermen.

werkzame stof bevat voor de vernietiging van schadelijke organismen.

Nadien wordt het geveloppervlak gereinigd met stoom (140°). Hardnekkig vuil wordt verwijderd volgens de zogenaamde torbo-methode. Te weten een hydropneumatische reiniging waarbij de oppervlakken onder zachte druk worden besproeid met een mengeling van water en Noorse mineralen (Olivine zand), die door een schurende werking de bevuilding verwijderd. Deze methode is risicovol voor beschadigingen en wordt dus enkel bij grote noodzaak toegepast.

Voor de reiniging van fijnbewerkte en waardevolle geveldetails zoals bijvoorbeeld beeldhouwde delen in witte steen, wordt een zachtere methode aangewend. Onder lage druk wordt met een speciale spuitmond een fijn straalmiddel zoals aluminiumoxydepoeder op het te reinigen oppervlak geprojecteerd.

Na de gevelreiniging kan het werfbestuur een meer correcte inschatting maken van de te herstellen partijen gevelmetselwerk en witte steen. De geraamde hoeveelheden ingebracht in het bestek zijn gebaseerd op beelden van een fotografisch drone-vooronderzoek, uiteraard op grotere afstand. Van op de stelling en op een gereinigd oppervlak is een nauwkeurigere inspectie mogelijk. Tot dusver lijkt de schade aan het gevelmetselwerk beperkt. Het is eerder uitzonderlijk dat er in de bouw eens iets 'meevalt'...

Glas-in-loodramen

Ook de uitvoering van perceel 2, de restauratie van de lood-in-glasramen werd al aangevat. Tenminste met de demontage van de ramen, dit langs de buitenkant nadat binnen in de raamopeningen een houten scherm is geplaatst om het kerkinterieur tijdens de restauratie voor ongunstige weersinvloeden te behoeden.

Vóór de uitname wordt van elk paneel een schadebeeld en een fotografische kleuropname gemaakt, worden de glazen genummerd en geïnventariseerd. Na de uitname worden ze naar het restauratieatelier gebracht waar in eerste instantie het schadebeeld zal worden verfijnd nadat de glazen op de lichtbak zijn geplaatst.

Bij vorige restauraties werd vastgesteld dat bij sommige ramen de glaspanelen met teer in de sponningen van de witstenen monelen waren geplaatst. Om de panelen los te maken, diende het teer te worden gesmolten, uiteraard met alle risico's en gevolgen van dien. Daarna werden teerresten met chemische middelen van de glazen verwijderd, evenmin een aanrader. Deze werkwijze werd gelukkig niet toegepast bij de benedenramen van de noordelijke zijbeuk die intussen werden uitgenomen. De hier gebruikte bindende cementspecie kan met de klassieke mechanische werktuigen, zij het natuurlijk uiterst voorzichtig, worden verwijderd.

Momenteel maakt aannemer Renotec van de glas-in-loodramen een kunsthistorische studie op, die als basis zal dienen voor de wijze waarop de restauratie zal gebeuren. Een uiterst interessante aangelegenheid waarover wij later berichten. We maken er nu al werk van.

Met veel dank aan Jef Versmissen en Jan Kenis. (nad)

ADVERTEREN
in
de hoogstraatse
maand
www.demaand.be/adverteren